

Ceramika świadectwem kontaktów ponadregionalnych. Miejsce dolin Wardaru i Strumy w sieci powiązań kulturowych Macedonii Centralnej w późnej epoce brązu

Niniejsza praca doktorska skupia się na badaniach nad ceramiką naczyniową z późnej epoki brązu w regionie Macedonii Centralnej, koncentrując się na jej roli jako świadectwa kontaktów ponadregionalnych. Praca jest wynikiem analizy dostępnych materiałów z badań terenowych, wykopaliskowych, kwerend literaturowych z różnych regionów, oraz analiz przestrzennych.

Macedonia Centralna, leżąca na styku Bałkanów i Egei, była strefą peryferyjną lub marginalną w systemie światowym epoki brązu, co miało wpływ na rozwój jej kultury materialnej, a widoczne jest zwłaszcza w najbardziej powszechnie występującym materiale archeologicznym – fragmentach naczyń ceramicznych. Praca ukazuje, w jaki sposób ceramika może dostarczyć informacji o kontaktach kulturowych między tymi regionami.

W rozprawie przeanalizowane zostały trzy kategorie naczyń ceramicznych: ceramika mykeńska, malowana matową farbą oraz nacinana i inkrustowana. Badania obejmują materiały ze stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w dolinach Wardaru i Strumy, które były ważnymi szlakami komunikacyjnymi i miejscami interakcji kulturowych w późnej epoce brązu w tej górzyściej części południowo-wschodnich Bałkanów. Te doliny rzeczne, ze względu na swoje strategiczne położenie, prawdopodobnie pełniły rolę korytarzy wymiany kulturowej, czyniąc je kluczowymi obszarami do badania w kontekście kontaktów ponadregionalnych.

W pracy omówione są kwestie chronologii i organizacji osadnictwa w późnej epoce brązu. Mimo wpływów z południowego świata mykeńskiego, osady zachowały swoje lokalne tradycje, co znajduje odzwierciedlenie w unikalnym charakterze ich produkcji ceramicznej.

Metodyka pracy opiera się na tradycyjnych technikach badawczych, takich jak analiza techno-stylistyczna ceramiki, uzupełniając ją analizami przestrzennymi. Próbkę badawczą stanowiły naczynia i fragmenty zgromadzone w zbiorach między innymi: Muzeum Brytyjskiego w Londynie, Muzeum Archeologicznego w Salonikach, Uniwersytetu Arystotelesa w Salonikach, Regionalnego Historycznego Muzeum w Błagojewgradzie. Wzięto pod uwagę fragmenty zebrane zarówno podczas jednych z pierwszych działań badawczych w regionie – podczas I wojny światowej i latach 20. XX wieku, jak również nowsze materiały gromadzone w trakcie postępów prac systematycznych badań powierzchniowych w Grecji i Bułgarii. Dodatkowo, jako uzupełnienie informacji płynących z analiz ceramicznych – zastosowano serię analiz przestrzennych, wykonanych dla obszaru południowo-wschodnich Bałkanów, z zastosowaniem narzędzi systemu informacji geograficznej – GIS. Pozwoliło to na lepsze zrozumienie funkcji osad w przestrzeni w kontekście kontaktów kulturowych.

Praca zawiera analizę rozwoju wytwórczości ceramicznej w Macedonii Centralnej, w tym wpływów północnych i południowych. Poddane badaniu zostało jak lokalna ceramika była kształtowana przez te wpływy, jednocześnie zachowując swoje unikalne cechy. Wyróżnione kategorie naczyń ceramicznych odgrywały kluczową rolę w analizie kontaktów kulturowych, pokazując, jak lokalne społeczności integrowały wpływy zewnętrzne w swojej produkcji. Ukazano, które regiony w sieci powiązań Macedonii Centralnej były kluczowe z punktu widzenia interakcji interregionalnych.

Pod koniec późnej epoki brązu, w regionie północnej Egei, nie odnotowano znaczących przerw w osadnictwie, co sugeruje stabilny rozwój kultury materialnej, mimo zewnętrznych wpływów. W Macedonii Centralnej nie zarejestrowano obecności zinstytucjonalizowanych centrów politycznych, co odróżnia ten region od bardziej zaawansowanych cywilizacyjnie obszarów Grecji południowej. Dalsze badania, w tym bardziej zaawansowane analizy chemiczne i petrograficzne, mogłyby dostarczyć dodatkowych informacji i pogłębić zrozumienie dynamiki kulturowej w tej części świata.

Praca podkreśla również znaczenie badań nad rytuałami pogrzebowymi, które w Macedonii Centralnej są wciąż słabo zbadane. Brak formalnych praktyk pogrzebowych odróżnia ten region od sąsiednich obszarów, w których rytuały pogrzebowe były bardziej rozwinięte. Dalsze badania nad tym aspektem mogą dostarczyć nowych informacji o społecznych i kulturowych strukturach regionu.

Na zakończenie przedstawiono perspektywę na przyszłość, sugerując, że włączenie nowoczesnych technik analitycznych, takich jak analiza chemiczna i petrograficzna, mogłoby znacznie wzbogacić zrozumienie ceramiki z Macedonii Centralnej i jej roli w ponadregionalnych kontaktach kulturowych.